

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.</p> <p>Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p> <p>Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>Az előfizetési pénzek</p> <p>s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.</p>
---	--	--

Katholikus autonomia.

A protestáns egyház örömmel látja a jog kiterjesztési törekvéseket és kétszeres örömmel azt, hogy a teljesen absolut és papi uralmi jellegű katolikus egyház, alkotmányos alapra készül helyezkedni.

Ennek a mozgalomnak mindenütt elsőrangú jelentősége volna és kétszeresen azzal bir reánk magyarokra nézve.

Az államban államot képező, Róma felé gravitáló ultramontán katolicizmus, seholy olyan veszedelmes, mint épen nálunk Magyarországon.

Régen fájdalommal látjuk azt, hogy míg minden társadalmi osztály, minden rend, minden intézmény, minden család megfeszíti erejét; nélkülöz, lemond, áldozik, csak hogy a magyar állam minél nagyobb, minél hatalmasabb legyen: a magyar kath. és gör. kath. főpapi kar jórészen az, mely állandóan nemzetellenes, állandóan szétbontási és centrifugális tényező, a kik ellen saját híveiknek kell sorompóba lépni.

Ez a sorompóba lépés csakis a katolikus autonomia szervezése folytán történhetik meg.

A magyar katolicizmus, a világi hívek, eddig csak statisztika szerepre voltak utálva.

Ha az állam és a társadalom ellen valami ultramontán akcióról volt szó, felvették őket és megengedték, hogy Róma és a sötétség mellett tüntessenek s azt mondták nekik: nemzet.

Ha maguk is akartak valamit s ha a művelt társadalom és a magyarság érdekében akartak síkra szállani: hátat fordítottak nekik és úgy hívták őket: szabadoncok és hitetlenek.

A katolikus híveknek, mint egyháznak, eddig nem volt szavuk seholy.

Az autonomiával ez a félszeg és tarthatlan helyzet egy csapásra megszűnik, a

hazafias világi katolicizmus törvényes szervezethez és szóhoz jut és befolyását minden irányban kifejtheti, akaratának, véleményének törvényesen kifejezést adhat s azt a nemzet ellenes törekvésekkel szemben hathatósan érvényesítheti.

De ez még nem minden.

Az autonomiának több tárgya és több áldása is van.

Nemcsak az iskolai s helyi hatósági szereplés, mint az az egyik oldalról ajánlatba hozatik.

Nem is a jus circa sacra, az apostoli és kegyúri jogok elbitorlása, mint az a másik részről tervezetik.

Sem a katolikus egyház dogmatikus szervezetének megbolygatása, mint a mitől a főpapi kar félni látszik.

Hanem a vagyonkezelés.

E téren van a magyar katolicizmus világi férfiainak, jeles államgazdászoknak, praktikus gazdáknak, a nagy uradalmak kezelőinek elsőrangú szerepe és hivatása.

E téren tehetnek mind a katolikus egyháznak, mind a hazának nagyobb szolgálatot és e czímen szerezhethetnek mind a légben szétfolyó katolikus autonomiának, mind annak keretében maguknak, hálás munkatért.

Állandó a panasz a birtokkezeléshez nem értő főpapok tervszerűtlen, mind a javadalmakra, mind az országra káros gazdálkodása miatt.

A biboros Schlauch is jobban érti az evolutio elméletét, mint a modern, tervszerű birtokkezelést.

A diakovári püspök, Strossmayer rablógazdálkodása, erdőirtása meg annak idejében egész feltűnést keltett.

De az a kép sem valami vigasztaló, a mit az esztergomi érsekváltozás világ elébe tárt.

Az új érseknek minden beruházási költség, minden fundus instruktus nélkül kellett volna átvenni az óriás uradalmakat.

S hogy gazdálkodását és udvartartását megindíthassa, a miniszter előzékenységre és kölcsönére volt szüksége.

Ez is tarthatatlan állapot.

A főpapi és egyházi javak az államé. De ha azé nem volnának is, ez óriási birtokoknak az okszerű gazdálkodás követelménye ellenére, az idő szerinti élvezők érdekében való kihasználása, a nemzeti vagyon elpocsékolása és közös veszteség.

Az a mód pedig, hogy a gazdálkodásban nem jártas főpapság birtokkezelésre kényszerítessék, hogy nagy javadalmaikat üresen, kipusztítva, megterhelve kapják kézhez: mindkét félre nézve botrányos állapot.

Mindezen segíthet a katolikus autonomia.

A katolikus világiak a katolikus egyház hierárkikus szervezetébe be nem szólhatnak és az egyháziakkal közös jogokat, mint a mi világi híveink, soha nem gyakorolhatnak és a numerikus többség alapjára, a melyen mi állunk, soha nem helyezkedhetnek.

Nekik ott egyedül csak a patronatusi jog alapján lehet akármibe beleszólaniok.

Az a jog pedig, a prezentálást leszámítva, egyedül a teherviselésben határozódik.

A katolikus világi elemnek az autonomia keretében más hivatása van.

Átvenni a mai főpapi kezelés alatt megterhelt s kizsartott főpapi és egyházi birtokot, azokat beruházni, állandóan kezelni és annak jövedelméből a birtokra nehezedő kötelezettségeket teljesíteni. Fizetni a főpapokat, papokat, fentartani a szemináriumokat, gondoskodni arról, hogy a szegények és közézők is megkapják a magokét s mint állandó intézmény, állandóan kezelni az állam beleegyezésével és ellenőrzésével a most helytelen kezelés alatt lévő papi vagyont.

A katolikus autonomiának igazi tartalma és feladata, a magyar katolicizmus világi nagyjainak méltó munkatere, egyedül ez lehet.

Itt tehetnek a nemzetnek is meghálálhatatlan szolgálatot.

Mind azzal, hogy a javakat okszerűen kezelik. Mind azzal, hogy a javak felett való rendelkezést az arra nem készült főpapok és papság kezéből kivesszük és a hazafiatlanoktól esetlegesen meg is tagadják.

Nem tűrik sem azt, hogy a nemzeti vagyon okszerűtlen kezelés miatt pusztuljon és károsodjék; sem azt, hogy a magyar nemzeti vagyon, a nemzet ellenébe felhasználassék.

És aztán szolgálatot tesznek saját egyházuknak, saját papi fejedelmeiknek is.

Még egyszer ismétljük: örömmel üdvözljük a katolikus autonomikus törekvéseket, melyek folytán az absolut hierarkizmus alkotmányos alapra készül helyezkedni.

Mindenkinek vannak itt már a hazában jogai.

A nemzetiségi egyházaknak még több is az elégnél.

Ideje már, hogy a magyar katolicizmus is törvényes szervezethez és szóhoz jusson.

És ideje, hogy kellő garanciák és állami ellenőrzés mellett az egyházi vagyon kezelését a magyar katolikus világiak átelvegyék.

Ferencsy Gyula.

Eg már!

A napokban járta be a lapokat a hír, hogy az orosz petroleumtelepek felgyuladtak. Kettő felrobbant, összeégett és összeégetett; a többiek is beszüntették a munkát és óriási károkat szenvedtek.

Ilyen szerencsétlenség történt Erdélyben is.

Itt az evangelizáció aknája robbant fel, mint valami pokolbeli gépezet; s ott, a hol mind nemzetiségi viszonyaink a legkitettebbek, mind egyházi pozícióink a leggyengébbek: okádja a visszavonás lángjait és megnyitja a megsemmisülés dágványait.

Ki az oka e mérhetetlen szerencsétlenségnek?

Kik tették azt, hogy az erdélyi kálvinizmus vezetői egymással szembe forduljanak és testvérharcot kezdjenek?

Kik ismerték itt teljesen félre a tényezőket, az embereket a viszonyokat, hogy azzal az iránynyal, mely itt a Királyhágón erről már oly sok kellemetlenséget okozott, annyi egyháznak nyugalma feldúlta, oly sokak halántékait megperzselte: ott épen Kolozsvárott és Erdélyben kísérletezzenek? És a hol a kálvinizmus útja az adott helyzet folytán áthághatatlanul van jelölve: ott keressenek új ösvényeket? És a hol senki sem nélkülözhető és a legnagyobb lokalpatriotizmusra van szükség: ott állítsanak félre, ott próbáljanak lejárni oszlopos embereket, érdemes férfiakat és ott próbáljanak versenyt támasztani a helyi intézményeknek?

Bár nem szívesen, de határozottan rámutatunk, hogy nt. *Kecskeméthy István* úr, a ki még mindig kolozsvári ev. ref. fakultás tanára és azok, a kik magokat véle önként azonosítják.

Ők ismerték félre a kolozsvári helyzetet, ők nézték le a helyi meglevő institutiókat és ragaszkodtak Budapesthez. Miattok élesült ki a dolog személyi oldala és miattok áll lángban most Erdély.

Ők voltak azok, a kiknek sikerült a helyzet iránt csodálatosan kevés érzéket tanusító, nagyobbára pénzügyi tervei által elfoglalt és távollevő püspököt, *Szász Domokost* maguk részére nyerni és rábírn arra, hogy a bírói szerep helyett maga is a küzdők közé álljon és magas, tisztes polczáról a sárba lépjen és elkövesse azt a . . . hibát, hogy magánleveleket a piacra hurczoltasson.

Sokat elnéznek, sokat elfelejtenek és sokat meg-

bocsátanak az emberek egymásnak, még ha ujonnan nem születtek is.

De azt, hogy Erdélyben, a legveszedelmesebb ponton, ilyen veszedelmet támasztottak; hogy a püspököt, Szász Domokost, a kitől az eldöntést vártuk, fényes állásáról a porba rántották magukkal és arra bírták, hogy e harc megkezdéséhez beleegyezését adja: nem fogja azt Erdély elfelejteni, nem fogja azt nekik megbocsátani református ember soha.

De nincs is benne hasznuk, hogy törésre vitték a dolgot és a püspököt is a harczba vonták.

Szász Domokos a *Pokoly József* által közreadott levelében fényes bizonyítványt állít ki a fakultás tanárainak irodalmi munkásságáról, szorgalmáról, társadalmi és családi életéről. Ezt a bizonyítványt magunk is szívesen aláírjuk és teljesen kedvetlenül látjuk, hogy ez odiosus ügyben Kecskeméthy helyett Pokoly áll elől.

De arról, a mi a harc oka, az evangelizációról és arról, a mi körül a kérdés forog, a fakultás feladatáról *Szász Domokos* püspök is épen úgy nyilatkozik, mint *Szász Gerő*.

És *Kecskeméthy* sem lehetne jobban elítélni, jobban kompromittálni annál, mint a mit róla a püspök konstatál, *hogy ellenében már kebli megtorló intézkedésekre kényszerült s hogy iránya, a melyben halad, elvei, a melyeket hirdet, kárhuzatosak.*

Abból a püspöki levélből, mely ridegsége, szeretetlen hangja által írójára és a helyzetre nézve olyan jellemző, nem kovácsolhatnak maguknak fegyvert az evangelisták.

Azt a püspök csak legkitettebb és legkedvesebb alkotásának féltése miatt adhatta közre egyedül.

De az a levél tulajdonképen Kecskeméthy és társainak elítéltése.

Ha, a kit részökre vonni sikerült; ha, a ki nagy alkotásait félti, *Szász Domokos* a püspök is így nyilatkozik róluk, mit várhatnak *Szász Gerőtől*, a kit s benne az erdélyieket oly csúfosan megsértettek és a ki elől, midőn mint haragvó Akhillesz rájuk támadt: gyáván kitérnek és a püspökkel takaróznak? És mit várhatnak tőlünk, a kik egy retrograd iránynak elvi és megbékéltetetlen ellenségei és a magyar ref. egyház épségének harczra kész és elszánt védelmezői vagyunk?

Épen ez érdekből arra kell kérnünk *Szász Domokos* püspököt, hogy épen a fakultás érdekében, melyet olyan nagyon félt és Erdély és a magyar ref. egyház békesége miatt, melyért mindnyájan aggodalomban vagyunk, találjon kielégítő megoldást. Adjon elégtételt *Szász Gerőnek* és benne az erdélyi megsértett egyházi közvéleménynek és a szabad, nemzeti, vallásos, művelt, tradícionális magyar kálvinista szellemnek, szerezzen biztosítékot a fakultáson magán.

Mindnyájunk szemé rajta csügg.

Ne csaljon meg reménységeinkben.

Az elvet, a melyet helyesen felismert; a tévelyt, a melyet kárhuztatott és a bajt, mely ellen kebli intézkedéseit meg is tette, irtsa ki teljesen és ezt a pert, melynek okmányai, mint hadüzenetek járták be a lapokat, a melyek izgalmainkat a legmagasabbra fokozzák, — szüntesse be.

Hadd maradjanak azok, a mik tulajdonképen.

Bizonyságai a két nagy alak: *Szász Domokos* és *Szász Gerő* kálvinista hithűségének, szabad szellemének, a kolozsvári fakultás féltő gondjának és a *Kecskeméthy-féle obscurus retrograd irány, a magyar methodizmus megbélyegzésének.*

Ezen a czímen állítjuk össze és adjuk közre mi

is azokat. Első szám alatt Szász Gerőnek levelét, melyben Kecskeméthy és társai ellen elégtételt kér és a fakultás érdekében intézkedéseket sürget. Második szám alatt a püspök levelét, harmadiknak Szász Gerő lemondó levelét. Ez okmányok a magyar irány remekei a szabad, művelt kálvinizmus apolloiái és az evangelisták vádiratai. És ez utóbbi, különösen a Szász Gerő lemondó levele, kinek lemondását az Igazgató Tanács se fogadta el, de a kinek — szerintünk — nem is szabad ezek után lemondani. Nem őt illeti ez, hanem annak kötelessége, a kit elítéltek és a ki miatt az erdélyi veszedelem lángja felcsapott.

Ferenczy Gyula.

Három okmány

a magyar methodizmus történetéhez.

I.

Első okmány.

Kedves Domokos!

Tudom, hogy igen sok és fontos dolgaidd között e néhány sorommal untatlak, izgatlak. Bocsáss meg. Nem tehetek másképpen. Lehet, hogy ez az utolsó.

A közelebbi szerdán való beszélgetésünk pozitív eredményre nem vezetett. Az én aggodalmaim el nem oszoltak. A te szóbeli nyilatkozataid nekem biztosíték, de a nyilvánosság előtt, a hol a fakultás ügye áll e pillanatban, egészen homályos. Pedig ez a fő.

Én a „Prot. Közl.” 17-ik számában rád hivatkoztam. Reméltem, hogy intencioimat méltányolni fogod. Felhívtam figyelmedet szóval, hogy a mely pillanatban te állérem állasz annak a józan gondolkodásnak, mely egyházkerületünket ma áthatja, és a fakultás ügyét ez irányban tereled: te hosszú időközön keresztül vezéreltél, és leszesz annak a higgadt meggyőződésnek, mely mindig irányadónk volt, hogy tenni, munkálkodni kell, de az örültek, a bolondok házába valók. Ezzel a vezérrel egyuttal végképen utját vágnád annak az iránynak, mely ez idő szerint szégyene a magyar kálvinizmusnak és a melynek vezetői Szabó Aladár ur, és a mi nagy reményekre jogosított theol. fakultásunknak egyik tanára, dr. Kecskeméthy ur, kinek működése száznál is többet kelt az ahhoz értők ajkára sok áldozattal fölemelt theol. fakultásunkkal szemben.

Vártam elhatározásodat. Reméltem, hogy igazat adva nekem, elégtételt fogsz szolgáltatni azért a megbotránkozató inzulzusért, hogy (— — —) aberraciojában azt dobja az egyházkerület érdemetlenül bár, de mégis második hivatalnokának arcába: hogy szavait nem mondottaknak tekinti.

Két hete, hogy itthon vagy. Két hét óta hallgatsz. És én két hét óta keresztül mentem minden lelki gyötrelmeken. Nem magamért, hanem a fakultásért és az egyházkerület békességeért.

Kérlek, Domokos, válts meg a kinszenvedéstől. Ha őket egészen szivedbe fogadta; ha meg vagy nyugodva, hogy az egyházkerületnek, sőt az egyetemes magyar kálvinizmusnak javára szolgál — az én véleményem szerint — ez a balgatag tévelygés: add értésemre, és én tudni fogom kötelességemet, és a minden nap közelebb jövő közgyűlés előtt már megszabadítlak egy oly tehertől, az én személyemtől, mely a mai viszonyok között immár csak alkalmatlan. Minden esetre, fenntartom magamnak a jogot, hogy meggyőződésemnek érvényt szerezzek a protestáns felvilágosodás, hagyományaink, és a józanész nevében.

Felesleges mondanom, hogy én ezt a dolgot el-
posványosodni, nem engedhetem. A csirkveniczai levél-
től maig másfél év telt el, és a seb ma jobban fáj,
mint akkor. Nem a magam sebe, hanem az, mely a
fakultás eszményén ejtetett. Beszéltem sokat a „Prot.
Közöny”-ben eddig erről. Többet fogok ezután, mert
exponáltam magamat, és látva a hangulatot, az én
közönségemet meg nem csalhatom.

Domokos! Isten látja lelkemet, nem vágyom a
Koriolán szerepére megőszült fejjel. Borzadok attól a
gondolattól, hogy én támasszak visszavonást az anya-
szentegyházban és szerezzek elégtételt azoknak, kik a
fakultás megalapítása ellen küzdöttek és nekünk ellen-
ségeink ma is. Ugy nézem, hogy a dolog sokkal nagyobb,
fontosabb, mintsem agyonhallgatni lehessen. Ma kaptam
egy levelet Püspök-Ladányból, Eröss Lajostól, pap ott,
erős meggyőződésű kálvinista pap. Ő közli velem, hogy
ő, és a debreczeniek, kikkel levelezik, téled várják a
megváltást . . .

Kitartottam püspökséged alatt hiven. Ezek a „futo-
kosó evangyelisták” elhintették közünkbe a vélemény-
különbséget. Békítsd ki, ha tudod, Domokos, az Isten
nevére kérek. Ha az én negyven esztendőszolgálatom,
és irántad való barátságom kevesebb, mint a Kecskeméthy
úr „szüzességi egylete”: akkor én meghalok; de Heine
szerint minden halott egy éltől viz magával. Ez az élő
az egyházkerület békesége, nyugalma.

Domokos! Emlékezz meg arról: ha egyik szemed
megbotránkoztat, vájd ki azt. Ha én vagyok: dobj el
engemet; ha nem én vagyok: dobd el a másikat.

Tisztulni kell a látóhatárnak; mert a ki setében
botorkál, elesik.

Nem akartalak meglepni elhatározásommal. Ezért
irtam e levélkét. Forró ohajtásom az egyházkerület
békéje, nyugalma, boldog felvirágzása. Eszményem:
a fakultás dícsősége, az a magas színvonal, mely az
első ily rangu intézménynek Magyarországon büszkesége
és ámbíciója kell hogy legyen.

Kérek, határozz. A mint akaratodat velem tudatod:
vagy leszerелеk, vagy indulok a magam útjára, tekintet
nélkül arra, hogy élet, vagy halál.

Szives kézzsoritással

Kolozsvárt, május 26. 1897.

Szász Gerő.

II.

Második okmány.

Kedves Barátom!

Most vett leveledre sietek válaszolni. Lehet, hogy
igen kemény dolgokat mondok tollba, de bocsáss meg,
másképpen nem tehetek, mert hidd el nekem, én még
sokkal inkább el vagyok keseredve, mint te. Csakhogy
kettőnk elkeseredésének nem egy a forrása. Te elvagy
keseredve azért, mert Kecskeméthy által ellened személyi
sérelem követtetted el s e miatt tőlem elégtételt köve-
telsz s mivel azt hiszed, hogy nekem kedvesebb „az ő
szüzességi egylete”, mint a te barátságod: úgy állítod
fel a tételt, hogy kettőtök közül nekem választani kell,
egyiket vagy másikat el kell ejtenem, a te drasztikus
kifejezéssel élve: „el kell csapnom.” Egyelőre csak
annyit jegyzek meg, hogy a tétel így felállítva egészen
hamis, mert ezt a megoldást keresni és végrehajtani
nem volt, most sincs szándékomban, már csak azért
sem, mert erre nekem hatalmam nincs.

Az én elkeseredésem nem személyi sérelmek, nem
megtorlási szándék, nem sértett hiúság motivumaiból
eredő, de sokkal mélyebb s Isten ítélő bírám! ezeknél
sokkal tisztább forrásból fakadó.

El vagyok mélyen keseredve azért, hogy épen te,
kivel együtt s egy nyomon haladva a fakultás me-
galapítása érdekében oly sokat küzdöttünk, annak leg-
diszkrétebb jellegű belügyeit a tényállásnak meg nem
felelő világosságban a nyilvánosság foruma elé vitted
és pedig az egyházkerület hivatalos közlönyében, a hol
állásod és személyiséged sulyánál fogva, a tényállással
ismeretlenek széles körében a megtevesztésnek legal-
kalmasabb és leghálásabb tér kínálkozott. E ballépésedért
a felelősség Isten és ember előtt téged terhel.

Nekem kezdettől fogva az volt s mély meggyőző-
désem ma is az, hogy egyházunk beléletében a felmerülő
bajok orvoslása, annál kevésbé a személyi sérelmek
és ellentétek kiegyenlítése a sajtó útján nem eszközöl-
hető. A hírlapi polemiák, — mint ezer meg ezer s a
ti szomorú példátok is bizonyítja — ácsapnak a
személyeskedés terére s nem csak, hogy nem gyógyítják
be a sebet, sőt elmérgesítik azt s nem egyszer orvosol-
hatatlanná teszik. Összehasonlítva azt a személyi sérelmet,
melyet te soraidban fölemlítesz s melyért elégtételt
követelsz, a személyi bántalmak, erkölcsi integritásomat
legmélyebben érintő rágalmozások hosszú sorozatával,
melyeknek évek hosszú során át a sajtó útján kivoltam
téve, a te sérelmed említésre is alig méltó, annyival
kevésbé, mert az ő sértő nyilatkozatát részéről meg-
előzték ugy a sajtó terén, mint a társadalom legkülön-
bözőbb köreiből oly bántó nyilatkozatok, és pedig az
én szótáramban elő sem forduló epitetonokkal, melyekre
válaszul az ő nyilatkozata a lehető legenyhébb . . .

Ezek után pillantást vetek az érem másik oldalára is.

A fakultás feladatára nézve veled egyetértek, feladta
az, hogy kultiválja a theologiai tudományokat az
egyetemi magaslát színvonalán s tanárai a mellett, hogy
tanszékünkön a legjobb meggyőződésük erejével, a tan-
szabadság szellemében, hirdessék az isteni tudományok
örök igazságait, fejtsenek ki lehető legintenzivebb akcióit
a theologiai tudományos irodalom terén s ez által hozzák
közelebb azt az időt, midőn fakultásunk a helybeli
tudomány-egyetemmel szervi kapcsolatba léphet s pro-
testáns theologiai tudományosságunk az egyetem kereté-
ben elfoglalhatja az őt megillető helyet. A mi ezt a
végezőmat elősegíti, helyeslem s támogatom; a mi
ezt az időt távolítja, elítélem amennyiben tőlem függ,
megakadályozom.

Ily szempontból fogván fel a kérdést, általában a
tanárok működése ellen nemcsak hogy kifogást nem
emelek, sőt velők szemben teljes elismeréssel vagyok.
Tanszékét mindenik kitünően betölti, a mellett — a mint
erről biztos tudomásom van — tudományos értékkel
bíró művek kidolgozásával is foglalkoznak. Magánéletük,
magaviseletük a társadalmi téren kifogástalan. Miért
kell tehát őket, miután egyéniségük a fakultással egygyé
forrott s ők annak képviselői a sajtó útján pellengérezni?

Talán egyháztársadalmi téren eddig kifejtett mun-
kásságukért? Talán azért, hogy önként felajánlották
szolgálatukat templomainkbn az íge hirdetésére, egyes
iskolákban (pl. Kenessey a tanítónőképezdében) a vallás-
tanításra, a confirmációi oktatásban segédkezésre, a
egyházközség közgyűlése által egyhangulag helyeselt
vallásos estélyek tartására, theol. felolvasási ciklusok
rendezésére, a fakultásban a papok által régóta félben
hagyott biblia magyarázatokra s általában minden oly
szolgálatra, mely az egyházközségben a vallásos
buzgalom fokozására és ébrentartására jótékony ha-
tással lehet?

Elismerem azonban s veled ebben is egyetértek,
hogy Kecskeméthy vallásos buzgalma által elragadtatva,

az egyháztársadalmi tevékenység terén talán kissé tovább ment, mint a mennyit a mi adott helyzetünk megenged. *Az u. n. vándorprófétai szereplést s akciót . . . én sem helyeslem, valamint azt sem, hogy egyes egyház-községeink kebelében az egyházi elöljáróság, az egyház-község kormányzására hivatott egyének tudta és beleegyezése nélkül szövetségek, egyletek — legyenek azok különben céljukra nézve bármily üdvösek — szerveztessenek s azoknak érdekében propaganda indíttassék, de nézetem az, hogy ha ily irányú akciók folyamatba is indíttatnak, nem kell azért a sajtó piacán félre verni a vészharangot s Jeremiásként hirdetni Izrael elpusztulását, hanem meg kell lenni egész csendben a keblü intézkedéseket az ily irányú akciók megszüntetésére s retorsiók terére csak azon esetben lépni, ha a tett intézkedéseknek foganata nincs.*

Én ezeket a szükséges intézkedéseket, mihelyt a végrehajtott kihallgatások alapján pozitív adatok tudomására jöttem, meg is tettem. Kecskeméthyt komolyan figyelmeztettem, hogy szüntesse be ily irányú minden további akcióját, mert ez félremagyarázásokra nyújt alkalmat a fakultásunk magas rendű érdekeinek sérelmére lehet. Ő ezt nekem határozottan meg is ígérte s föl sem tehetem róla, hogy adott szavát be ne váltsa.

Teged pedig még egyszer és utoljára bizalmasan és régi barátságunkra hivatkozással arra kérlek, egyszerűsödve óva intelek, hogy a hivatalos közlöny terén szüntess be minden további polemikus harcot s ne kényszeríts engemet, hogy veled szemben akcióba lépjek, a mi nekem nagyon fájdalmas volna s mostani elkeseredésemet sokkal mélyebbé tenné.

Kolozsvárt, 1897. május 27-én.

Öszinte barátod

Szász Domokos.

III.

Harmadik okmány.

Mélt. Igazgató Tanács!

Elhatároztam, hogy előre még megtartván kolozsvári fungens papságomat: úgy az egyházkerületben, mint az egyházmegyében eddig viselt minden hivatalos állásomról fájó szívvel és meghasonlott lélekkel ezennel lemondok.

Visszavonulok abba a homályba, melyből barátaim bizalma kiemelni akart, de a melyre én magamat méltóvá tenni, nem tudtam.

Lángoló szeretetemet, soha el nem múló hálámat egyházkerületem, hatóságaink, és igaz barátaim iránt magammal viszem síromba.

Hogy útját vágjam a lehető félremagyarázásoknak, eshetőleg a gyanúsításoknak: kötelességemnek tartom, előadni indokaimat.

Mindenek előtt kijelentem, hogy nem a szokásos „egészségi okokból“ mondok le. Előhaladott korú ember vagyok, de sem fáradt, sem beteges nem vagyok. Nem reszket sem a kezem, sem a szívem, sem a fejem. Még a munkából is elbírhatóm azt, a mire eddigi állásom elhívott és parányi tehetségeim képesítettek. Okaim egészen más természetűek.

Felépült a kolozsvári theol. fakultás. Ünnepélyesen fölavattatott, az egyetemes konvent auspiciuma alatt. Lelkünk tele van Isten iránt való hálával, hogy ime, készen van az oltár, mely mellett áldozhatunk végre a békeségnek, ama huszonöt éves elkeseredett harcz és viszálykodás után, mely darabokra tépte anyaszent-egyházunkat. Nagy volt az én örömem is, mert amaz oltár-építéshez én is vittem egy követ. Nem gondoltam akkor hogy én leszek rajta az első áldozat.

Kimondhatatlanul nagy volt az én örömem, hogy

Isten megadta érnem, látni az élő életben megvalósítva azt a felséges intézetet, melyet ez idő szerint egyetlennek hittünk a magyar imperiumban, mert egyetlen protestáns főtanoda lévén, mely egyetemmel áll kapcsolatban, hittük, hogy megvalósulnak azok az eszmények, melyeket megalakításához kötöttünk. Hittük, hogy a feltékenyen őrzött lelkiismeretbeli szabadság, törvények által megőrzött ősi intézményeink, liturgiánk, templomi kultuszunk sértetlenül tiszteletben tartása mellett: a jövődők pagá generációja a tudományok oly magas fokára fog felemelkedni, hogy a kálvinista papok őseiktől örökölt szívosságot, puritán egyszerűségét a halállal dacoló elv szilárdságát, hagyományos önfeláldozását, ha ugyan lehet, még fokozni fogja.

Vártunk, reméltünk. Túltengő boldogságban ringattuk magunkat, hogy a protestáns fejedelmi Erdélynek jutott a szerencse, adatott meg az alkalom, hogy az egyetemes magyar kálvinizmust megajándékozza egy oly intézettel, mely a lehető legmagasabb szellemi intelligenciával rendelkezik, a végre, hogy új korszakot nyisson meg ezen a téren, a melyen, mint a múltban őseink megvédték a lelkiismeretbeli és polgári szabadságot, úgy unokáink is fölneveltetnek és képesekké tételnek e magas szűz feladatokra.

Megnyílt az első tanév. Hogy a professzori kathedrákon mit tanítottak: arról nem szólok, nem is szólhatok. Ámbár felekezeti intézet lévén, tudnunk kellene, hogy megtartattak-e konfesszióink, kánonaink, a múltak alapján készítették-e elő a jövődők: ám, hagyom ezt. Egy oly magas színvonalu intézetnél, a minő a fakultás, a szabadság barátai lévén, és tisztelven a tudás függetlenségét: ez egészen a tanár szubjektív meggyőződésének joga.

Ám, a mi új fakultásunknak ez az egész embert megkövetelő munka nem volt elég. A mi fakultásunk nem csak a tudományt ápoló, és arra vezető csarnok. A mi fakultásunk a „próféták iskolája“; a „bel-misszió“ melegágya. No hát, neki meg kell váltani első sorban a bünbe esett kolozsvári ev. ref. eklézsiát. lit bünös minden ember. Nem tesznek semmit. A papok nem végzik kötelességeiket. Megjegyzem, hogy 1850-től fogva a máj napig három erdélyi ev. ref. püspök székhelye volt állandólag. Neki vallásos estélyeket kell rendezni, bibliát kell magyarázni, szervezni a házi áhitatoskodásokat, egyleteket alkotni, példát adni a kegyességre, ajtóink fölbe aggassunk bibliai helyeket, imádkozzunk mindig, mert csak mi vagyunk a jők, a kegyesek, a tiszták; mi vagyunk Isten kegyelmének küldöttei és kegyeltjei.

Megtörténtek az első felolvasások. A „Prot. Közl.“ akkori számai jóakaratu dicsérettel emlékeztek meg róluk: részint, mert a felavatott fakultásnak ártani, nem akart; részint, mert elhintett magnak tartotta, és úgy ítélte, hogy meg kell várni a kalászt.

Felolvasni! Hogyne! Hiszen, felolvasnak az akadémiában, a Kisfaludy-, a Petőfi-, az Erdélyi Irodalmi Társaságokban, tanári, tanítói gyűléseken, jótékonycélú egyletekben. Mindenütt. Hadd terjedjen a világosság, szélesedjék a tudás köre, készítsessék elő a szellem diadalma. Ez az út az, mely ha nem egyetlen is, de a legbiztosabb.

A mi fakultásunknak felolvasása kezdetben nem ez, és nem ilyen volt.

Ez valóságos istentisztelet volt. Pazarúl kivilágított jól befűtött, parkettes, díszes berendezésű teremben. Énekeltek, imádkoztak, prédikáltak. Én is ott voltam. Néztam, láttam és elfojtott aggodalom támadt lelkemben. Ezek az emberek panaszkodnak, hogy a templomok üresek,

és ők csábítják az embereket, hogy a templomot mellőzve, őket hallgassák. A templomi istentisztelet helyett, ők házi istentiszteleteket rendeznek. Hol van a törvény, hol vannak kánonaink, hol vannak a mi „Agendánk“, a mely arra figyelmeztet, hogy a lehetőleg minden vallásos szertartást a templomban kell végezni? A kolozsvári anabaptisták beszéltek is: hogy ez az ő templomuk!

Valóban, ez nem a mai ősi kálvinista gyakorlatunk, abból az időből, mikor már gyülekezeteink szerveztettek, törvények alkottattak, és azok megtartására kötelezve van mindenki, ki annak vallja magát. Ez új evangéliom. Tulhajtása az őskeresztységnek, midőn az üldözések alatt barlangokban, erdők rejtettségében, az éjszaka sötétségében imádták a Jő Istent. Ma nem üldöznek senkit vallásáért, hitéért. Ma nem forog fenn semminemű szüksége annak, hogy az „Isten házat“ ilyen uton tegyük feleslegessé, és profanáljuk azokat a szent helyeket, melyeket őseink élő hitből származott áldozatokkal emeltek Isten dicsőségére.

Imádkozni! Még a pogányok is imádkoznak, a maguk módja szerint. Imádkozom én is. Lévíta-nemzetségből születtem én is. Szegény, egyszerű őseim öt-hat emberöltőn keresztül voltak papok, tanárok mind hozzámig. Az ördög-keresztúri szegényes papi házban én is összetett kezekkel nőtem fel. Gyermekem is imádkoznak. És én negyven esztendő óta dicsérem az Urat, mint pap.

De az imádkozás nem szemforgatásból áll. Nem kegyeskedő mondatok morzsolgatásából. Nem keresztvetésből. Nem biblia lokusok affektálásából, mint a farizeusok tették, kik „megszélesítették az ő homlokukon való filakteriumokat, és köntösüknek prémjeit meghosszabbították“ (Mát. XXXVI. 5.). Az imádkozás nem abból áll, hogy mindig mosolyogjunk, hogy mosolyt kapjunk és annak örve alatt a népet megcsaljuk. Hajdan az imádkozás a vallásos szív megnyilatkozása volt, ma az új evangyélisátnál a hipokrizis tudománya, a szemforgató rágalmé, a kegyetlenséget rejtegetni tudó üldözése, a felebarát képét mutató kiméletlenség; a mai új próféták imádkozása henyé, kegyeskedő kolostori életmód, barát-erkölcs, tettett önsanyargatás, licium, hivalkodás az áhitattal; lázongó szenvedélye, rajongása a simulált istenfélelemnek.

Ez az imádkozás nekem nem kell, mert szentelt vízzel nem lehet üdvözülni. Ez az imádkozás nem protestáns, és nem is keresztényi. A protestantizmusnak tán van valamelyes köze a józan észszel is. És miután az élet igényei soha el nem csitulnak, sőt a tökéletesedés világrendje szerint mind inkább szaporodnak: imádkozni azt teszi, hogy Istenbe bízó, vallásos szívet növelvén, vessük munkára kezeinket és jó cselekedetekkel dicsérjük az Urat. Ha Tisza Kálmán reggeltől estvig mindig imádkozott volna, nem lett volna miniszterelnöke Magyarországnak tizenöt esztendeig. Ha Bem tábornok csak imádkozott volna azon a napon, nem nyerte volna meg a dicsőséges piski csatát. Ha Déák Ferencz nem tanult volna egyebet, mint imádkozni, és nem irta volna meg a husvétii cikket, hol volna ma Magyarország? Ha a földmives nem szántana és vetne, az új evangyélisátnak hol vennék a kenyeret az egyházkerületektől kapott nem is szűkös fizetésükből? Imádkozni szép, felséges, magasztos: ha nem „ex opere operatum“; ha nem gép, melyet forgatni kell, hanem szívből omló egyetlen sohajtás, és nem czifra szavakban burkolt hazugság. Így imádkozott a mester Jézus Krisztus.

Később aggodalmaim növekedtek, melyeknek hangot

is adtam másfél évvel ezelőtt, a legilletékeseb helyen, kérve a lehető intervenciot.

Aggodalmaim új táplálékot nyertek, midőn a múlt év februárjában meglátogatták fakultásunkat Szabó Aladár és Szilassy Aladár urak Budapestről. Ezek az urak vezérei, élő kifejezése annak az iránynak, melynek melegágya a fővárosban van. Hirdetik tüzen-vizen keresztül a belmissziót. Ajjukon, tollukon van örökön-örökké a Krisztus neve, a keresztben elhullott vére; az Isten kegyelme; a megváltás; az újjászületés. Ezek a dogmatikai erős dolgok, melyekről a népek fogalma sincs és a melyek épen elég alkalmasak arra, hogy a gyengébbeket fanatizmusba, vallásos tébolyba vezessék. Ezek az urak hát felfedeztek minket is, és ugyancsak felszólították felolvasásaikban, hogy alakítsunk ifjúsági és keresztényen női egyleteket, mert küiönben elveszünk.

Ugyancsak a múlt év tavaszán egyik lapjukban felüti fejét a „világi pap“ elnevezés. Így nevezték azokat az asztalos-, csizmadia-, molnár-legényeket, kik beállanak „vándor-prófétáknak“, és szélyeljárnak és prédikálják az új Jeruzsálemet.

Ezek mellett, legsúlyosabbá váltak aggodalmaim akkor, midőn a múlt év nyarán Szabó Aladár urék millenniumi összejövetelt rendeztek Budapesten és megalapították az „evangéliom szövetséget“, melynek titkára az „egyetemmel kapcsolatos“ kolozsvári theol. fakultás egyik tanára. Válaszmánya két lelkész, három földmives, egy szabó, egy csizmadia. Ugyanakkor egy vallásos estélyen már Láng János földmives tartja a záró-imát.

Mi ez? Kérdezém önmagamtól. Lehetséges-e az, hogy egy theol. tanár, egy felszentelt pap, hivatásával annyira ne legyen tisztában, hogy ime, kezet nyújt az egyház testének szétszaggatására? Az egyházi élet egyetemlegessége megengedi-e, hogy „statust in statu“ alapítsunk? A humanitarius célok elérésére igen is kezet fognak az egyformán gondolkozók: de hát az egyház egysége megtűri-e, hogy szétdaraboljuk, holott mindnyájunk előtt Isten országának építése áll, mint legszentebb cél és feladat? És ha ezt megteszik Angliában más viszonyok, más temperamentumok, és más politikai célok természetes nyomása alatt: (az angol missziók egyik törekvése: angol uralom alá hajtani az egész világot) szabad-e, indokolható-e, áldásos lehet-e nálunk, holott megsemmisítésünkre törnek minden poklokon keresztül ellenségeink?

Nem lehet ez? És fölemeltem szavamat a rendelkezésemre álló „Prot. Közl.“ hasábjain és titakoztam ez irány romboló működése ellen, abban a meggyőződésben levén, hogy ha Európában általán és hazánkban is növekedik az ultramontanizmus, a betűrágás, a szemforgatás: nó, akkor nekünk magyar protestánsoknak, annál nagyobb erélylyel, a jövőbe vetett hittel, és mindenek felett, vállvetve kell állanunk a felvilágosodás szolgálatában a felvilágosodás céljaira.

Jól esik lelkemnek, hogy nem állottam egyedül. A tiszáninneri és a tiszántúli egyházkerületek egyházi tagjai, mint egy ember állottak az igaz ügy védelmére és ha az erdélyi egyházkerületet oda vesszük, melynek bizonyítékául adatokkal rendelkezem, a magyar kálvinizmus három-negyed része kimondta kérélehetetlen ítéletét ez irány felett, melynek egyik prófétája a mi theol. fakultásunk egyik tanára. „Risum teneatis!“

Tanár! Szép név. Felsőes hivatás. Az emberiség jóltevője, ha oda áll a szép szolgálatába; ha oltárt emel az igazságnak; ha Isten szellemét érezve magában,

a felvilágosodás fáklyájával a szívében, lelkében, elméjében vezeti a sötét tévelygőket Isten országába felé.

Tanár! Még gondolatnak is szép! Tanár-e az, kinek állása tudást követel és tudományos törekvésekre kötelezi, és ő kiáll az utca sarába, és szájaskodik? Tanár-e az, ki Istentől nyert tehetségei, tudása által elkapatva, arczul üti a lélektant, számára kenyeret adó egyházkerületének törvényeit nem tisztelve, házi „áhitatoskodásokat”, szűzességi együletet szervez; ijesztgeti a világot elkarhozással, mint egy kapuczinus barát, megrontja az emberiség életét, mert elveszi kedvét minden örömtől, képtelenné teszi minden nemesebb küzdelemre? Az ilyen tanár hacsak tévedne is, borzasztó, de mert megtéveszteni akar, ez már téboly, és nem az egyházkerület érdekeinek megvédése.

Megborzadtam. Hogy egy ilyen tanár növeljen papokat! Hogy egy ilyen embernek kezébe legyenek letéve a jövő nemzedékek! Gyötrődő aggodalmaim között, elismerem, használtam én is élesebb kifejezéseket, de azokat az anyaszentegyház iránt lobogó szeretetem erőszakolta és követelte tollamtól. Ugy hallottam, hogy farkasokra nem szoktak bon-bonokkal vadászni.

Visszaadta busásan. Egy nyílt posta azt mondta, hogy „káromkodom és iszom”. A püspököt hívtam tanubizonyosággul, hogy ez nem igaz, és akkor eltagadták, hogy rám értették. Egy másik tanár anomim gyanúsított, hogy „mint első-pap”, nem teljesítem kötelességemet. Mikor ezt számon kértem, volt benne annyi tisztesség, hogy hallgatott.

Végre, jött egy nyíltposta, mely kijelentette, hogy koromra való tekintetből, „nem vesz tudomást szavaimról és a miket mondtam, nem mondottaknak tekinti”. Helyes. A mi ezekben az izenetekben éppen az illető urak részéről rám nézve sérelem lehetne, hadd, ellensúlyozza korom, hazafias, polgári, társadalmi, erkölcsi kötelességeim teljesítése; negyven éves szerény irodalmi munkásságom és ugyanannyi éves papi pályám, mely az előttünk hagyományos iskolának folytatása szerényebb tehetségekkel, de egész buzgósággal.

De van e kijelentésekben sérelem az erdélyi egyházkerület ellen.

Én ez idő szerint, a törvények értelmében, a többség bizalma és barátaim szeretete következtében, második egyházi hivatalnok vagyok az egyházkerületnek? Ha a püspök ma meghalna, abban a pillanatban én püspök helyettes vagyok, a választás napjáig. Emberi számítás szerint, a mi életünkben ez a helyzet be nem következhetett ugyan de a lehetőség fennáll. Minő állapot, minő viszony keletkeznék abból, ha a helyettes püspökkel szemben egy tanár azt mondaná: hogy szavait el nem mondottaknak tekinti; intézkedéseit figyelembe nem veszi? Ám ne halljon meg a püspök, egyszerűen beteges lesz huzamosabban; egészsége helyreállítása érdekében távol van hosszabb időre: ez idő alatt mi történik, ha mindenki azt mznegja, hogy az egyházkerület reprezentálójának szavát, intézkedéseit nem respektálja?

Tudom, hogy az analogia nem áll. Egészen más dolog egy hírlapi polemia, és más az egyházkerület méltósága. De éppen ez a méltóság követeli, hogy képviselője makula nélkül álljon Isten, és a közvélemény előtt.

En az egyházkerületre bizom annak megítélését: nekem van-e igazam, ki védem az egyházkerület javát, intézményeit; tiszteletben kívánom tartani ősi szokásait, hagyományait; ragaszkodom a kálvinizmus alkotmányos alapelveihez; vagy annak az új iránynak, mely mindezeket elavutlagnak tartván, a „szent nép és a királyi

papság” elvét a legszélsőbb individualismusig fokozza, és így megbontja a községi életet, sérti törvényeinket, tág kaput nyit a szektáskodásnak és ez által romlására van felekezettünknek? Ne adja Isten, hogy első sorban kolozsvári egyházunk, és azután egyházkerületünk sirassa meg e minden meggondolás nélkül való könnyelműséget.

Hogy az egyházkerület nagyobb része hogyan vélekedik, arról adataim vannak, hogy a közgyűlés mit itél, azt nem tudom. Ha az egyházkerület a méltóságán ejtett sérelem szánálásául kimondja, hogy az így nevezett új iránynak nem barátja: akkor itt vagyok; boldognak érezvén magamat, hogy ha bármily csekély szolgálatot tehetek; ellenkező esetben, rendelkezésére bocsátom állásomat.

Még csak egy néhány sort.

A dolog természetéből önként foly, hogy a főtiszt. püspök úrnál zörgettem, hogy e kontroversziát az egyházkerület érdekében elintézni méltóztassék. Legyen szabad, egy máj. 27-ről kelt és hozzám intézett magánleveléből egy pár passzust idéznem.

„A fakultás feladatára nézve veled egészen egyetértek.”

„Elismerem, s veled abban is egyetértek, hogy (az illető tanár neve), vallásos buzgalma által elragadtatva, az egyház társadalmi tevékenység terén tovább ment, a mennyit a mi adott helyzetünk megenged.”

„(Az illető tanár neve:) komolyan figyelmeztettem, hogy szüntesse be ily irányu minden további akcióját, mert ez fakultásunk magas rendű érdekeinek sérelmére lehet. „Ő ezt nekem határozottan megígérte.”

„Téged kérek és óva intelek, hogy a „hivatalos” Közlöny terén szüntess be minden polemikus harcot, és ne kényszeríts engem, hogy veled szemben akcióba lépjek . . .”

Kivül esvén a tisztesség határain egy magán-levelnek bírálatába bocsátkozni: itt letehetném tollamat. Ám, nem tehetem, hogy fel ne hívjam a figyelmet amaz erkölcsi defektusra, mely egy theol. tanár fogadkozásából ránk mereszti kancsal szeméit.

Bátor vagyok, kérdezni: minő tanár az, ki márúlhonnapra hideget és meleget fújván, úgy változtatja tudásának elveit, meggyőződését, mint a kabátját? Hogyan lehet valaki ma áhitatoskodó, „futkosó evangyéliista”, holnap elszánt férfiú, mint István mártír? Minő tanár lehet az, ki a Krisztus önfeláldozását tanítja, és protestáns felszentelt pap létére változtatja színét, mint a nyárfa-level mint a kameleon? Egy ilyen ember lehet-e eszmény a tanuló ifjuság és a jövődők papjai előtt, kiknek nyomába kell lépni azoknak, kik a gályákon haltak meg? Minő tanár az, kit reversalisokkal kell kényszeríteni kötelességének teljesítésére?

Az illető tanár, igaz, fogadkozik, hanem azért mégis szerkesztője az új evangyeliom lapjának a „Kis Tükörnek”; legutóbbi, máj. 29-iki számában is az „evangyeliomi szövetkezet” megalapítását sürgeti, mely, ismételjük, „Státust” akar szervezni a statusban. Bizony. a reversalisokat megtartani, nehéz és én nem akarok a viziók terére ugyan átcsapni, de lelki szememmel látom, hogy az illető tanár ur előbb-utóbb szakadár lesz, mint minden ilyen elődje, ki ez a fajta belmisszió fanatikusa volt, példa rá Wesley, Oberlin, Fry Erzsébet, Oncken, Werner Gusztáv, stb.

Egy szóval, én ez irányt összegegyeztetni nem tudom erkölcsi érzésemmel, meggyőződésemmel; veszélyesnek tartom különösen erdélyi egyházkerületünk javával, mely hazafias és nemzeti érdekből is együtt érzést, együtt munkálást és békességet követel; meg-

győződésem oly szilárd, hogy attól eltántorodni nem tudok; reversalist nem adok; mert a ki reversalist ír alá, vagy cseléd, vagy rabszolga, de férfi nem; ha meggyőződésemnek mégis érvényt akarok szerezni, hivatalos állásomnál fogva igen könnyen összeütközésbe juthatnék a fegyelmi bírósággal, melyet ettől a kinos helyzettől megmenteni akarván, előttem áll az erkölcsi kényszer, megváltani alkonyodó életemnek egyetlen büszkeségétől: hivatalos állásaimtól. Magasabb célok és tekintetek mindig áldozatot követelnek: hát, én oda dobom magamat. Ők ajkukon hordozzák a Krisztust, de példáját nem követik; én szívemben hordom, mint legtökéletesebb eszményt, és meghajtva fejemet keresztje előtt, gyakorlom magamat a lemondásban, ajkaimra vevén a tőle tanult szózatot: bocsáss meg nékiek, mert nem tudják, mit cselekesznek!

Hogy az én lelkemben mekkora lehet az utálat e förtelmes szemforgatással szemben, semmi sem bizonyíthatja jobban mint az, hogy egy parányi részben saját ideális alkotásom ellen fordulok; hogy negyven esztendősi pályám hagyományait eldobom magamtól; lemondok esperesi, gen. notáriusi állásomról; állást foglalok püspökömmel szemben, kihez negyven éves barátság köt és végre, lemondok öreg korom nyugalmaról és kiteszem magamat a nyughatatanság izgalmainak, a lelki felháborodás egész lángözönének...

Itéljen el, a ki akar, a ki mer. Én nyugodt vagyok a jövőre itélete felől.

És teszem ezt nem haszonért, nem a dicsőségért, hanem mert szeretem anyaszentegyházamat és megmentve szeretném látni becsületét ma, dicsőségét a jövőre számára és diadalmakra hivatott életét a lelki szabadság, a szabad vizsgálódás, mint a valódi protestantizmus alapjai tekintetében egyetlen föltételt, tisztán és makula nélkül óhajtanám tudni az idők végéig.

Ez nem dacolás részemről, csupán ténybeli tiltakozás ama szerencsétlen irányzat ellen, melynek napjai amugy is meg vannak számlálva. És a mikor helyre lesz állítva fakultásunk magas méltósága, én leszek az első, ki ismét meghajlok előtte, és ha életem lesz forrón szeretett anyaszentegyházam szolgálatára ismét felajánlom parányi tehetségemet.

Tisztelettel kérem a mélt. Igazg. Tanácsot, hogy elhatározásomról e jelentésem tudomásul venni és a továbbiakra nézve intézkedéseit megtenni méltóztassék.

Fogadja hazafias tiszteletem kifejezését.

Kolozsvártt, jun. 2. 1897.

Szász Gerő.

TANÜGY.

A határozók rendszere középiskolai magyar nyelvtanításunkban.

III.

A tárgyalás alatt levő nyelvtanok második csoportja már a kiegészítőt csak nomen praedicativum alakjában ismeri, a kiegészítő nevét a ragos és névutós mondatrészekre vonatkozólag kiküszöbölte; de azt a mondatrész-csoportot, a melyet amazok kiegészítőnek neveztek, logikusan nem osztályozta. Ugy, hogy ezek a nyelvtanok tulajdonképen szakasztott olyan értelemben használják a „határozó” elnevezést, mint használta pl. Hegedűs László a „tárgy” vagy „kiegészítő” nevet. A különbség főformán csak az, hogy a kiegészítő helyett határozót

mondanak s értik alatta az állítmánynak vagy más ígéi származású és természetű mondatrészek minden viszonyzóval alkotott bővítményét. A határozók régi csoportjai: a hely-, idő-, mód-, ok- és célhatározók érintetlenül maradtak, legfeljebb egyik-másik szerző vett fel melléjük még az alapszó jelentéséből kiindulva újabb csoportokat. A melyeket pedig a határozóul szolgáló névszó jelentése alapján csoportosítani nem tudtak, összefoglalták őket képes helyhatározók, átvitt értelmű határozók, körülményhatározók neve alatt. Sőt a legtöbb még a vonzatot is megtartotta, külön paragrafus alatt tárgyalván a képes vagy átvitt értelmű határozók közül az állandó vagy függő határozókat (Szinyei).

Hogy az ugyanazon módon, ugyanazzal az észjárással alkotott mondatrészek ugyanazon név alá vannak foglalva, mindenestre nagy haladás s ez az egy lépés már tátongó úrt von a kiegészítő és határozós nyelvtanok közt. A tudományos alapot ezekben már megtaláljuk épen ez egységesítésben. Annak a kijelentése, hogy ha a -ben ragos mondatrész határozó ebben a mondatban: sétálok a kertben, akkor határozó ebben a másikban is: bízom Istenben: már szigorúan tudományos szint ad a határozó felfogásának. De mindannyinak van egy sarkalatos didaktikai gyengéje: nincs bennök rendszer. Mert nem elég annyit tudni valamely mondatrésztől, hogy határozó, azt is tudnunk kellene, milyen határozó. Sokban igaza van Maklárinak, ki a határozókat bírálva ezeket mondja: „gyöngéje nagyon éles, nagyon finom megkülönböztetéssel járó tudományossága, a meg nem határozható különbségek miatti ingadozása s ezekből eredő nehézsége; vagyis Arany László nyelvén szólva: „Szép az elvben, de . . . nehéz a kivitelben.” Olyan kivülről szép épület, melyben, ha el akarunk igazodni, helyezkedni, itt is, ott is akadálylial, bosszantó kényelmetlenséggel találkozunk.“

Ez mind igaz, e nyelvtanok határozói közt eligazodni nagyon nehéz. Próbálgatták ugyan, hogyan lehetne az összes határozókat beosztani; de ismét Maklári szerint „e próbálgatások miatt a határozók száma a különböző magyar nyelvtanokban 8 és 17 között kellemes czifrában váltakozik. Az már erősebb gyöngéségre mutat, hogy felosztása, meghatározása, elnevezése ingadozó s nem felel meg a logika ama legegyszerűbb követelményének, hogy a felosztási részleteknek egymást ki kell zárni.“

Sajnos, de szóról-szóra így van. Szinte megdöbentő az a zavarosság, ide-oda kapkodás, melyet határozós nyelvtanainkban tapasztalunk. Nincs két olyan nyelvtanunk, melyekben ugyanannyi s ugyanolyan határozó csoportok volnának. Sőt ugyanazon szerzőnek az I., II. és III. osztály számára készült könyveiben sem egyeznek meg egymással a határozók. S mert nincs egységes osztályozás, nincs áttekinthetőség sem. Egyik könnyíteni akar a tanuláson, kevés csoportot vesz fel; de akkor kimarad egy csomó, a mit kénytelen aztán a képes helyhatározók keveset mondó s nem is helyes elnevezésű osztályába sorozni. A másik teljességre törekszik, megszorítja a csoportok számát, még sem fér bele minden viszonyzós mondatrész, csak kénytelen ő is a helytelen nevű képes helyhatározóhoz, ehez a kiegészítőféle lomtárhoz folyamodni. Ebből aztán előállott az az állapot, hogy ma már nem a tanuló, de maga a tanár sem tud a legtöbb esetben a határozók zagyva tömkelegében eligazodni. Hogy ez az állapot aztán milyen kárára van nemzeti nyelvünk tanításának, azt mindenki jól tudja, a ki e tárggyal foglalkozik vagy legalább annak tanítását figyelemmel kíséri.

Vessünk egy futó pillantást azokra a nyelvtanokra, a melyeknek határozó osztályozását már fentebb elősoroltam, hogy a mondottakról meggyőződünk.

Bárany Ignác nyelvtana egyike a legfelületesebbeknek. A határozóknak csak három csoportját említi: az idő-, mód- és okhatározókat. Hogy e háromon kívül több viszony is fordul elő a mondatban, azt a határozó definitiójában elmondja; e definitió szerint „az olyan mondatrészt nevezzük határozónak, mely a dolognak (sic!) körülményeit, úgymint idejét, helyét, állapotát, okát, célját, módját, eszközét, számát s. m. ef. jelenti.” De már a tárgyalásnál csak hármat mutat be például, a többinek a tárgyalását egészen rábizzza a tanítóra és a tanulóra.

Bodnár Zsigmondnak is csak öt határozója van: hely-, idő-, mód-, ok- és mennyiséghatározó. Még az a szerencse, hogy könyvét csak két intézetben használják s így felületességével nem sok kárt tehet. A definitióban azt mondja, hogy „a határozó az állítás helyét, idejét, módját, okát, célját, *eszközét*, mennyiségét és *más körülményeit* határozza meg; *reudesen* azonban csak öt határozót különböztetünk meg.” Az ok és célhatározót egynek veszi.

Azt, hogy ha sok határozó van, miért különböztetünk meg mégis csak ötöt, egy szóval sem említi. Hogy mit csináljon a növendék a többivel, hova sorozza őket, azzal semmit sem törődik, nem ad rá útastást.

Igaz, az egyes viszonzások tárgyalásánál elmondja mindenikről, milyen határozót lehet vele alkotni; de az egésznek rendszeres áttekintése merőben hiányzik.

Dr. Gulyás István.

(Folyt. köv.)

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

55. Hajdu-Böszörmény.

(Folytatás.)

15. Gönczi István, 1674.
Rápóti Mihály-jal egy időben volt itt pap.
1638. jul. 6. subscribált először.
1643. febr. 14. subscribált másodsor.
16. Hosszúfalusi M. Márton, 1677—1681.
1666. subscribált Debreczenben. Volt contrascriba és főiskolai Sénior.
1673. jun. 30. Oderai Frankfurtban subscribált az akadémián. Itt Transylvánusnak, azaz erdélyi születésűnek mondatik. (Lásd: Protest. Szemle 1889 év 190 lapon).
1677. jun. 27, 28. Berettyó-Ujfaluban tartott köz zsinaton ordináltatott 20 egyén, ezek között volt két akadémikus u. m. Hosszúfalusi M. Márton ki Rác-Böszörménybe és Kállai K. János ki Bagamérba rendeltetett papnak.
1681-ben még Rác-Böszörményben volt. (Lásd: Uj Magyar Muzeum III. kötet 1-ső rész 532 lapon).
1681-ben Beszerményt felégették az erdélyi fejedelem, az Oláhországi had, és a váradi Basa. Ez történt augusztus után.
1683. júnusban Liszkán pap és Con-Sénior. (Lampe 722.)
17. Sztropkai István, 1691.
1682. febr. 15. subscribált Debreczenben.
1683-ban még mint tanuló, verset írott a Brabeumba.
1689-ben Franeckerában van akadémián. (Lásd: Révész Figyelmező 1874. év 44. lapon).

1689-ben Kis-Kerekiben pap. (Lásd az Érmelléki Trachtus jegyzőkönyvét.

1691-ben Rác-Böszörményben pap és mint idevaló pap, verset írott a Szenczi Pál esperes-halálára, ki 1691. febr. 19-dikén halt meg. Ennek az apja Sztropkai István is Debreczenben subscribált az 1657/9-dik évben s az van neve után jegyezve, hogy: Nagy-Falura vitetett.

18. Földvári István, 1709.

1690. febr. 1. subscribált Debreczenben.

1698-ban Nagy-Körösön tanár. (Lásd: Egyházi Almanak 1836. év 82. lap).

1700-ban Franeckerában van akadémián.

1702. jul. 2. mint akadémikus Madarasra ordináltatott papnak. (Lásd: Debrecz. Prot. Lap. 1883. év 278. lap).

1709. apríl. 29. Debreczenben tartott gyűlésen: mivel Jenei Pálné, Forgács Erzsébet, Tiszteletes Földvári István uram, akkori Rác-Böszörményi ecclesiának Predikátora ellen impingált, Criminatióját sufficientibus testibus nem doceálhatta: a Szent Pártiális Ő kegyelmét e vád alól felszabadította. Annak felette Ő kegyelmének szabadságot adott arra, hogy az Asszont a mocsokért protraháltassa, és politice persequálhassa.

1709. jun. 29. különféle hibái miatt az egyházkerületből kitiltatik. (Lásd: Debrecz. Prot. Lap. 1883. év 307. lapon).

1709. okt. 2-dikán Dadán tartott Pártiálison, Reversalist adott magáról, mely így szól: Én Földvári István, jó lelkiismerettel bizonyítom, hogy folyó évben, részegség, bujaság és káromlás bűnébe estem, miért a Fractus által elítéltetem. De miután fentebbi bűneimet megbántam, a Fractus ismét befogadott kebelébe. sat. sat.

19. Pataki István, 1709, 1710.

1681. febr. 21. subscribált Debreczenben.

1688-ban főiskolai Sénior volt.

1691. februárban Ujfaluban volt pap és verset írott a Szenczi Pál esperes halálára.

1700, 1701. Egres Pataki István Bihar-Diószegezen volt lelkész. Diószegegről Kecskemétre vitetett, ott 3 esztendő dícséretesen eltöltött, ment Biharra, onnan Rác-Böszörménybe. A pestis egész házával elköltöztette. (Lásd: Bihar-Diószegezi egyház tört. 209. lap. és Sáros-Pataki Füzetek 1858. év 78. lap).

Az 1709. ápr. 29-dikén Debreczenben tartott Pártiális zsinaton a következő végzés hozatott: Minthogy Tiszteletes Pataki István Uram az 1709. márcz. 3. Tegláson tartott Pártiálison, a Szent Pártiális által az ujjvárosi eklésiába rendeltetett s kezet is adván reá szóbeli kötelezettséggel megígérte az Ujjvárosiaknak, hogy hozzájuk fog menni; de azután más kényelmesebb hely mutatkozván, adott hitét megszegte, áhítóván a böszörményi eklésiára: Tehát következőleg határozott a Szent Zsinat. Nem szabad neki egyik helybe se elmenni, hanem marad a mostani helyén. (Erdélyi Cánok 14) De azután addig járatta a Böszörményiek által az egyházmegyét, és az abban lévő papokat, míg végre csakugyan megengedett neki, hogy Böszörménybe mehessen, hanem következő feltételek alatt:

1. Hogy állandóan ott maradjon, és helyét ne is változtassa, bármi kellemetlenség történék vele.

2. Minden nem tetszést, lenézést ott elszenvedjen és eltűnjön.
3. Ha valami perlekedés, vagy valami kellemetlenség keletkezik ő közötté és Böszörményiek között, segélyért nem folyamodhatik a Szent Zsinathoz, sem a Zsinat neki segítségük, oltalmúl nem leend, hanem szenvedje bármi történjék vele a miért állhatatlan volt az ígéréteben.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A hátralékok nagy mennyisége — mintegy 1000 frt — arra indította lapunk kiadóhivatalát,** hogy befizetésüket a hátralékosoknak egyenként megküldött kimutató útján sürgesse meg, annál inkább, mert nyomdai számlánk rendkívül felszaporodott s a kibontakozás egyetlen módja a hátralékok pontos befizetése. Az eredmény igen leverő. Nyolcz nap alatt a 900—1000 forint hátralékból alig 60 frt folyt be s talán ugyanennyire kötelező ígélet. A második félévi előfizetések címén 1250 frt helyett befolyt 120—125 frt, eltekintve attól a nem nagy összegtől, mely egyes előfizetők által tényleg előre fizettetett. Ez megdöbbentő közöny. Minden olvasónk tudhatja, mily rendkívüli költségbe kerül ilyen lap fenntartása. Jóhiszeműleg, lelkesedéssel vállalkoztunk egyházkerületünk irodalmi szolgálatára; csüggedten, anyagi gondjainktól rettegve folytatjuk. „Post equitem sedet atra cura!“ *Egyenként felszólított hátralékosainkat itt ismételve sürgetjük az előfizetési pénzek, vagy szeptember végére szóló kötelező nyilatkozataik beküldésére, ha a lapot végleges bukás szélére, tulajdonosát nagy anyagi veszteségbe juttatni nem akarják. Sürgetve kérjük egyúttal a második félévi előfizetési pénzek beküldését.*

— **Személyi hírek.** Kiss Áron püspök a gyertyánligeti fürdőből, hol családjával együtt időzött, *Rahóra*, Máramaros e gyorsan fejlődő üdülőtelepére ment át. Örömmel értesülünk arról, hogy szeretve tisztelt főpásztorunkra a nyári üdülés és kárpáti levegő rendkívül jó hatással van s pompás erőben érzi magát, noha még a távoiból sem szűnik meg teendőire gondolni s részt venni majdnem egy millió reform. hiveink egyházi gondozásában. — *Baczoni Lajos* dr., e lapok felelős szerkesztője *Nyéken*, Háromszék megyében tölti a nyári szünetet. Távolléte alatt a szerkesztés teendőit dr. *Erdős József*, *Ferenczy Gyula* és dr. *Bartha Béla* végzik. — *Dóczi Imre*, a debreczeni ev. ref. főgymnasium igazgatója elutazott N.-Kőrösre s aug. hó 20-ig ott fog időzni. Addig dr. *Gulyás István* fogja helyettesíteni.

— **Egyházkerületi főjegyzőre** beadott szavazatokat f. hó 19-én bontotta fel a gróf Degenfeld elnökléte alatt kiküldött szavazatbontó bizottság. A beérkezett 733 szavazatból 351-et *Zsigmond Sándor*, 318-at *Dicsőfi József* kapott. 63 szavazat megoszlott (*Mitrovics 31*, *K. Tóth Kálmán 7 stb.*), 1-et (*Csermő Dicsőfire*) a bizottság nem

fogadott el. Uj szavazás a legtöbbet nyert két jelölt: *Zsigmond* és *Dicsőfi* között elrendeltetvén, a szavazatok beküldési határidejéül *szept. 10-ike* tűzetett ki.

— **Miniszteri látogatás a kollégiumban.** Nagymélt. *Darányi Ignác* földmívelésügyi miniszter városunkban időzvé, kollégiumunkat és a nagy könyvtárt is megtisztelte látogatásával.

— **25 éves találkozás.** A debreczeni főiskolának 1872-ben érettségizett egykori tanulói, ma a helybeli és vidéki közélet neves férfiai (köztük *Csikos Sándor* dr., *Szilágyi Imre*, *Holländer Dezső* ügyvéd, *Horváth Sándor*, *Szabó József* távíró főtiszt, *Benedek Sándor* közig. bíró, *Szele György* bakonszegi lelk., *Hajdu Zsigmond* püspöki titkár, lelkészek, tanárok) f. hó 29-én negyedszázados találkozásra gyűlnek össze a főiskolai imateremben, hol közös megbízás folytán *Szele György* debreczeni egyh. megyei e. főjegyző fog imádkozni.

— **Halálozások.** A debreczeni ev. ref. egyházat súlyos veszteség érte nyugalmazott pénztárosának és egyháztanácsosának, *Jeney-Szabó József*nek elhunytá által. A megboldogult nemcsak az egyház és város ügyei körül teljesítette híven kötelességeit, hanem a haza érdekében is, s a szabadságharcban mint honvéhadnagy szolgált. — *Rab László*, Debreczen város egykori mezőrendőrkapitánya, majd gazdasági tanácsosa, Debreczennek több, mint negyven éven át hűséges hivatalnok, az ev. ref. egyháznak hosszú ideig algonodnoka szintén elhunyt hosszas betegség után. A megboldogult iránt gr. *Degenfeld József* főispán s a városi tanács teljes mértékben kifejezték elismerésüket. Temetése f. hó 22-ikén nagy részvét mellett történt.

Szerkesztői üzenetek.

A hátralékok egyéni sürgetésére többektől kaptunk helyesbítő választ, kik feleletre sürgetnek. A felelős szerkesztő-laptulajdonos egészségi állapota feltétlenül megköveteli, hogy az egész nyári szünetet távol töltse Debreczentől. A kiadóhivatal volt főnöke is nagyon el van foglalva hivatalos teendőivel. Kérünk minden érdekeltet, *legyen meggyőződve, hogy rövideget szenvedni nem fog s így sziveskedjenek ügyeik rendezése tekintetében némi türelemmel lenni.* A lapnak majdnem 200 hátralékos van s bizony ezek ügyeinek rendezése némi időt igényel.

Több beküldött dolgozat és tudósítás a közlendők halmaza miatt a mostani számból kiszorult. Munkatársaink és barátaink szíves elnézését kérjük; de a lapunk anyagi helyzetéről közrebocsátottak meggyőzhetik őket arról, hogy nagyobb terjedelmű számokat lehetlenség adnunk. Hiszen ha a hátralékosok meg nem hallgatják sürgető kérésünket, minden egyes szám a szó szoros értelmében a laptulajdonos-szerkesztő zsebéből lesz kiállítva, mert a gyéren befolyó előfizetések a mult számlák fedezésére sem elegendők.

TARTALOM-JEGYZÉK: Katholikus autonomia. Ferenczy Gyula. — Ég már! Ferenczy Gyula. — Három okmány a magyar methodizmus történetéhez. — Tanügy: A határozók rendszere középiskolai magyar nyelvtanításunkban. Dr. Gulyás István. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 55. Hajdu-Eöszörmény. — Különfélék. — Szerkesztői üzenetek. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Szerkesztő-társ: FERENCZY GYULA.

Pályázat.

A debreczeni ev. ref. felső leányiskolához a *természettani és mennyiségstani* tanszékre pályázat hirdettetik. Pályázhatnak ev. ref. vallású természettan és mennyiségstana képesített középiskolai tanárok vagy tanárjelöltek.

A képesített tanár fizetése 1200 frt, lakpénz 200 frt. A tanárjelölt 800 frt. fizetéssel egyelőre mint helyettes alkalmaztatik. A képesített tanár az országos tanári nyugdíj-intézetnek kötelezett tagja.

A megválasztott kötelessége a szakjába tartozó vagy ezzel rokon tantárgyakat az egyházi törvények 469. §-ában előírt 20 órán tanítani s állásán megmaradni.

Pályázók oklevéllel, eddigi szolgálataikat vagy tanulmányaikat igazoló okmányokkal, keresztlevéllel, egészségi, családi állapotukat s katonai szolgálati viszonyait igazoló okmányokkal felszerelt, a nagytiszteletű s tekintetes igazgató tanácshoz intézett kérvényeiket *folyó évi augusztus hó 18-ig* bezárólag a felsőbb leányiskola igazgatóságához küldjék be.

A megválasztott tartozik állását folyó évi szeptember hó 1-én elfoglalni.

Kelt Debreczen, 1897. július hó 18-án.

1—2

Kiss Albert,
az igazgatótanács elnöke.

Pályázat.

A *kisujszállási* államilag segélyezett ev. ref. főgymnasium igazgató tanácsa a következő, 1897—98. tanévre *latin-görög* helyettes tanári állásra pályázatot hirdet.

Pályázhatnak ev. ref. vallású, a kijelölt tanszakra képesített okleveles tanárok, vagy tanárjelöltek.

Javadalmazás: 800 frt havi részletekben előlegesen kiszolgáltatva az egyház pénztárából.

A keresztlevéllel, tanári képesítő oklevéllel, szolgálati bizonyítványokkal, hadkötelezettségi viszonyok kiténtetésével felszerelt pályázatok, f. év *augusztus hó 10. napjáig* a főgymnasiumi igazgató tanácshoz intézve alólírt elnökhöz küldendők be.

A megválasztott hivatalát f. évi szeptember hó 1-ső napján tartozik elfoglalni.

Kisujszálláson 1897. július 7.

Gulyás Lajos,
ev. ref. lelkész, igazg. tan. elnök.

Pályázat

egy rendes tanári és egy tornatanítói állásra.

A *hód-mező-vásárhelyi* állami segélyben részesülő ev. reform. főgymnasiumban pályázat hirdettetik:

1-ször *egy mennyiség- és természettani* rendes tanári állásra. E tanszék betöltése a fentartó egyházi előljáróság kijelölése alapján a nagymélt. vallás és közoktatásügyi miniszterium jogkörébe vág.

Megjegyezzük, hogy a megválasztott tanár főntebb megjelölt tanszaka mellett szükség esetében a tanszakával rokon más tantárgy tanítására is köteles vállalkozni. Heti tanóráinak száma: 18—20.

A rendes tanári szék javadalmazása: 1200 frt törzsfizetés; 250 frt lakbér és öt izben emelkedhető 100 frtos ötödéves pótlék-illetéken felül van *négy* 1400 és *négy* 1600 frt törzsfizetéssel díjazott tanszék, a melyekre a fokozatos előléptetés alkalom adtával törtenhetik.

Ha azonban a tanszékre okleveles tanár nem alkalmaztatik: egy, vagy két évre *helyettes* tanár választatik. Ennek díjazása 900 frt szintén évnegyedenkénti részletekben előre kiszolgáltatva.

2-szor, *tornatanítói* rendes állásra. Ez állással a *torna* és *ifjusági* játékok tanítása van egybekapcsolva. A *korcsolyázás* és *vívás* tanításában jártasok a választásnál előnyben részesülnek; sőt a *vívás* tanítása után az illetőnek mellékjövedelemre is lehet kilátása.

Javadalma: 800 frt törzsfizetés és 200 frt lakbér évnegyedenként részletekben előre kiszolgáltatva.

Ugy a rendes tanár, mint a tornatanító csupán református vallású lehet s egy évi próbaidő után rendszeresítettik. Mind a két megválasztott tanerő az országos tanári nyugdíjintézetnek a törvény értelmében jogos és kötelezett tagja. A pályázók végzett tanulmányaikat képesíttségüket vallásukat, egészségi állapotukat, eddigi szolgálataikat és hadkötelezettségüket igazoló okleveleiket és igazolványaikat a *f. évi auguszt 7-dikéig* alólírt elnökséghez küldjék be.

Mind a két megválasztott tanerő hivatalát a f. évi aug. végén és pedig a rendes tanár szaktárgya köréből, választott, később tartandó *székfoglaló értekezéssel* köteles elfoglalni.

Hód-mező-vásárhelyen 1897. július 12.

1—2

Pap Imre,
a fentartó egyház h. lelkész elnöke.

Pályázat tanári állásra.

A államilag segélyezett *csurgói ev. ref. főgymnasiumban* megürült egyik tanári állásra ezennel pályázat hirdettetik.

Pályázhatnak a latin és magyar nyelv és irodalom, esetleg a latin nyelv és történelem tanítására képesített, illetve e szakokra készült egyének, ha még oklevéllel nem bírnak is, mely esetben azonban, még oklevelet nem szereznek csak mint helyettesek fognak alkalmaztatni.

A megválasztandó, ha már is mint rendes tanár működik, azonnal, különben ha oklevéllel bír is, csak az első, illetve próba év leteltével, feltéve, hogy az alatt kellő sikert mutat föl s annak folytán az intézetet fenntartó testület részéről elismerésben részesül, fog állandósíttatni, mely időtől fogva az orsz. tanári nyugdíjintézetnek is jogos s köteles tagja lesz.

Heti óraszámát a megválasztandónak, ki állását az új tanév megnyíltával s lehetőleg székfoglaló tartással, mi azonban későbbre is halasztható, tartozik elfoglalni, közoktatási szervezetünk szabja meg.

Javadalma lesz, ha okleveles tanár választatik meg: évi 1100 frt törzsfizetés 200 frt lakbér, s a másutt töltött rendes tanári éveknél is beszámításával járó, de csak 200 frtig emelkedő 50—50 frtnyi ötödéves pótlék kilátással az állammal szerződés által, mely most áll revisió alatt s 1200, 1300, 1400, 1500 és 1600 frtos fizetési fokozatokat, s öt izbeli 100 frtos ötödéves pótléket állapít meg, nyújtandó javulásra. Helyettes javadalma: évi 800 frt.

Pályázni kívánók születés idejüket, nőtlen vagy nős állapotukat egészséges voltukat, a véderőhőzi viszonyukat, tanulmányaikat, illetve képesíttségüket s ha már is szolgálatban vannak, szolgálati minősíttségüket tanúsító okmányaikkal felszerelten *aug. hó 15 ig* nyujtsák be kérvényüket alulírotthoz.

Csurgó (Somogym.), 1897. jul. 12.

1—2

Verbay István,
ev. ref. lelkész, a gymn. ig tanács elnöke.

Pályázat tanári állásokra.

A kecskéméti ev. reform. főgymnasiumban az 1897—98. iskolai évre pályázat nyitattik a következő tanári állásokra:

1. egy ó-classika-philológiai tanszékre,
2. egy latin-német esetleg latin-magyar nyelvi tanszékre,
3. egy mennyiségtan-természettani tanszékre,
4. egy természetrajz-földrajzi tanszékre.

Az 1., 2. és 3. szám alatt jelzett tanszékek rendes tanárokkal s csak ilyenekül megválasztásra jogosult pályázók hiánya esetén fognak helyettes tanárokkal betölteni. Ellenben a 4-dik szám alatti természetrajz-földrajzi tanszékre csak helyettes tanár fog választatni és pedig egy évi tartamra. A latin-német nyelvi tanszékre pályázók közül kiváló előnyben részesülnek azok, a kik a német nyelvet szóban és írásban bírják.

A megválasztandó tanár kötelessége a szakmájába tartozó, vagy azzal rokon tárgyat az egyházi törvények 469 §-ában megszabott 20 maximális óraszámig tanítani.

Rendes tanári javadalom ez idő szerint 1200 ft törzsfizetés, 200 ft lakbér és 100 ft ötödéves korpótlék.

Kilátás van arra, hogy az államsegélyre vonatkozólag már megállapított szerződés értelmében a segély fokozatos folyósítása esetén az 1400 és 1600 ftos fokozatok életbe fognak lépni.

A korpótlékba a más intézetben rendes tanári minőségben töltött évek beszámíthatnak.

A helyettes tanár fizetése 800 ft.

A főgymnasium felvételt az országos tanári nyugdíjintézetbe. Tehát a tanárok nyugdíjogosultak. Azonban a fentartó testületek által a törvény 3. §. b. pontja értelmében fizetendő 5%-ból 2% a tanárt terheli.

Pályázhatnak a nevezett szakokból középiskolai oklevéllel rendelkező tanárok, esetleg pályavégezett tanárjelöltek. Utóbbiak az 1883. XXX. t. cz. 30. §-ában foglalt feltételek alatt. Csak protestáns vallásúak pályázhatnak.

Pályázni óhajtok oklevéllel, eddigi szolgálataikat vagy tanulmányaikat igazoló okmányokkal, keresztelő levéllel, egészségi s családi állapotukat és katonai szolgálati viszonyaikat igazoló okmányokkal felszerelt és az egyháztanácsához címzett kérvényeiket *folyóévi augusztus 7-ig* alulírott lelkészhez nyujtsák be.

A megválasztott tanár állását folyó évi szeptember 1-én elfoglalni tartozik. A rendes tanárrá választott egyén egy évi sikeres működés után fog véglegesítettetni. Kecskeméten 1897. július 9-én.

Györfly Balázs,

Mészáros János,

főgondnok, mint a főgymn. igazg. tanács világi elnöke. 2—2 ev. ref. lelkész, mint a főgymn. igazg. tanács egyh. elnöke.

Pályázat.

A békési ev. reform. VI. o. gymnasiumban a

1. magyar-latin,
2. német-magyar

tanszékekre pályázat hirdettetik azon megjegyzés mellett, hogy szükség esetén mindkét tanszéknel figyelembe vétetnek azok kérvényei is, kik a magyar illetve német nyelv, mint főtárgyak mellett más tárgyra vannak képesítve.

A tanszék javadalma: 1200 forint és az ideiglenes államsegélyből 300 ft pótlék. A főgymnasiummá leendő

kiegészítés folyamatban levén, ha az állammal a szerződés megkötetik, a díjazás a szerződésnek megfelelőleg fog megállapíttatni.

Ha okleveles tanár nem jelentkeznek, helyettes tanár fog alkalmaztatni, kinek fizetése, ha csupán alap vizsgája van 1000 ft, ha szakvizsgája is van 1200 ft lesz.

Első sorban ev. reform. vallású, másodsorban ág. hitv. pályázók kérvényei vétetnek figyelembe.

A megválasztott rendes tanár egy próba évi szolgálat után állandósíttatik s ekkor az orsz. tanári nyugdíjintézetnek tagja lesz.

Köteles a megválasztott tanár szaktárgyán kívül más tárgyat is tanítani heti 23 óraszámig.

A pályázók életkorukat, végzett tanulmányaikat, egészségi állapotukat, hadkötelezettségüket igazoló okmányokkal felszerelt kérvényeiket *f. évi augusztus hó 7-ig* alulírottához küldjék be.

Békés, 1897. július 10.

Szegedi Károly,

lelkész,

a gymn. igazg. tanács elnöke.

2—2

Pályázat.

A hajdu-böszörményi ev. ref. egyházban lemondás és nyugdíjazás folytán üresedésbe jött két tanítói állásra pályázat hirdettetik.

Fizetés egyik állásra: 1-ór 550 ft készpénz, 2-ór természetbeni lakás vagy e helyett 120 ft lakbér, 3-ór 50 ftos ötödéves korpótlék; a másik állásra: 1-ór 400 ft készpénz, 2-ór természetbeni lakás vagy e helyett 120 ft lakbér, 3-ór 50 ftos ötödéves korpótlék.

A kik ez állások bármelyikét elnyerni óhajtják, azok oklevelüket, szolgálati bizonyítványukat Szolnok Gerzson ref. lelkész, iskolaszéki elnökhöz 1897. július 31-ig adják be.

Megválasztott tanító az iskolaszék által megjelölt osztályban tartozik tanítani.

Állomás szeptember hó elsején elfoglalandó.

Kelt H.-Böszörmény 1897. július hó 17-én.

Szolnok Gerzson,

ref. lelkész, iskolaszéki elnök.

2—2

Pályázat.

A turkevei ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy leánytanítói állomásra.

Javadalom: 535 = ötszázharminczöt forint évnegyedes részletekben előre fizetve.

Kötelesség: az I. II-ik leányosztály tanterv szerinti vezetése.

Pályázhatnak ev. reform. vallású okleveles fi és nőtanítók és tanító jelöltek. Ha nőtanító választatik, köteles heti 2 órán női kézimunkát is tanítani.

Pályázók kellőleg felszerelt kérvényei alulírottához f. hó 30-ig beterjesztendők.

Megválasztandó egy évi sikeres működés után állandósíttatik.

Turkeve, 1897. július 12.

Szabó Sándor,

ev. ref. lelkész.

2—2